

Особено мнение на съдията Александър Арабаджиев

(Относно допустимостта на искането)

Настоящото изложение съдържа съображенията, поради които съм подписал с особено мнение определението от 16 март 1995 г. на Конституционния съд (КС) по конституционно дело № 5/95 г. и Решение № 1 от 4 април 1995 г. по същото дело, с които е прието за разглеждане и е постановено решение по същество искането на 74 народни представители от 37-ото Народно събрание за даване на задължително тълкуване на разпоредбата на чл.164 от Конституцията.

1. Не съм съгласен с допустимостта на искането, тъй като намирам, че отправеният към КС въпрос не е от негова компетентност по смисъла на чл.13 от Закона за Конституционния съд (ЗКС). Под липса на компетентност разбирам в случая не това, че от КС се иска да упражни правомощие, което не фигурира в чл.149, ал.1 от Конституцията (респ. в чл.12 ЗКС), а това, че разглеждането на такъв въпрос противоречи на функциите на КС, както и на природата му на орган за конституционен контрол. Формално даването на задължителни тълкувания на Конституцията (чл.149, ал.1, т.1) е едно от неговите правомощия и на практика то е често упражнявано като самостоятелно. И да не съществуваше като отделно правомощие, то пак би се проявявало при осъществяването на основните (и типични) правомощия, защото наред с главната функция, която може да бъде наречена защитна, КС има и тълкувателна функция (роля): да формулира общи и водещи критерии за действията на публичните власти; да определя значението на общите принципи и концепции, заложи в Конституцията; да очертава общата рамка, в която публичните власти могат да функционират; да създава концептуалния им инструментариум. С едно важно изключение - без всичко това да се разбира като съдържащо формулирането на политически ориентири, задача, която съответства на органи, създадени на политическа основа.

2. Конституционният съд не е такъв орган. Като още веднъж се подчертае важното значение на тълкувателната му функция (някои от най-значимите решения, постановени от КС в досегашната му практика, са именно тълкувателни), трябва да се отбележи, че предвид природата му на конституционна юрисдикция, не е присъщо за него да решава въпроси, които поради своя характер подлежат на разглеждане

(обсъждане) и решаване от други органи, предназначени да предоставят форум за обществена дискусия.

3. Съдържанието на държавния герб на Република България е предмет на широка и задълбочена обществена дискусия. Това обстоятелство е общоизвестно и може да бъде констатирано от КС. Средоточие на дискусията съставлява евентуалното въвеждане (включване) на един конкретен елемент, който се споменава в допълнителното становище на народните представители, направили искането. И на този, и на който и да е друг "допълнителен" (в смисъл извън предвидените в чл.164 от Конституцията) елемент може да се придаде определено значение от държавноправна, историческа, естетическа, хералдическа и пр. гледна точка. Редица от различните гледни точки съдържат и неизбежен политически подтекст, който в крайна сметка отвежда и до латентния въпрос за формата на държавното управление. (Във връзка с това е справедливо да се отбележи, че редица от участниците в обществената полемика относно съдържанието на герба не свързват един или друг елемент - и по-специално изрично отбелязания - с форма на управление, различна от установената в Конституцията на Република България, нито чрез включването на този елемент имплицират такава промяна. Други мълчат по този въпрос и не изразяват пред обществеността ясното си и категорично отношение по него.)

4. Предвид държавноправното значение на герба, разбиран като знаков символ (като цяло или от гледище на отделни негови елементи на словесното или художественото му изобразяване) с право се отбелязва, че е необходимо той да олицетворява (изобразява) и историческа приемственост, като отразява в максимална степен преобладаващите обществени нагласи.

5. За да се отразят тези нагласи и да се вземат предвид съображенията, които са меродавни при възприемането на едно или друго художествено решение на базата, разбира се, на конституционния текст, е необходимо това да бъде сторено от орган, който по дефиниция има такава ("политическа") функция.

6. Такъв орган е Народното събрание. Поради представителния си характер (по начин на формиране и по същност) именно парламентът е органът, където общественият диалог, възпроизведен в присъщите на органа форми, трябва да се осъществи и намери израз, и където трябва да се стигне до разрешение на спорния проблем. Това е също така мястото, където трябва да се осъществи възможната (максимална) степен на обществено съгласие.

7. Не е допустимо всичко това да бъде извършено от КС, който и по начина на формирането си, и по функциите си не се явява овластен да предопредели (и предреши) разрешението по един чисто политически въпрос. ("Политически" в смисъл на включващ различни - често противопоставящи се - обществени нагласи.) Доколкото тук е уместно да се използват позовавания на съдебни доктрини от други правни системи, чрез идеята "политически въпрос", проявявайки "въздържаност", правилно е КС да отклони искането.

В този смисъл е едно вече постановено определение на КС - по к.д. № 5/94 г. (относно смъртното наказание).

8. Разбира се, не бива да се изключва възможността същият въпрос да бъде поставен пред КС по друг начин - ако след приемането от страна на Народното събрание на определено изображение на държавния герб се поиска установяване на противоконституционност на акта, с който гербът е утвърден. Без тук да се антиципира и изразява становище по допустимостта на евентуално такова искане, може да се отбележи, че когато то се разглежда, преценката за конституционност няма да съставлява предварително разрешаване на един протичащ сред обществеността и стоящ пред парламента спор, какъвто всъщност се цели чрез отправеното питане и се иска от КС.

В сегашната ситуация е правилно КС да се въздържи, защото какъвто и отговор да даде на поставения въпрос, би трябвало да строи някакви умозрителни конструкции. При това, не основани на конституционния текст, респ. на тълкуване на Конституцията, (ако естествено не се ограничи единствено в рамките на граматическото или логическото тълкуване, което едва ли е смисъл на тълкуването по чл.149, ал.1, т.1 от Конституцията), а на упражнения върху собствените си или получени чрез експерти знания върху историята, хералдиката и пр., респ. върху собствените си естетически схващания.

Намирам, че това очевидно не попада сред правомощията на КС по чл.149 от Конституцията и той няма право да го върши.

9. Намирам, че самото решение, постановено от КС, убедително потвърждава застъпената тук теза по допустимостта.

Като не съдържа конституционноправен критерий за разграничение между основните,

от една страна, елементи на държавния герб и "другите" - допълнителни или неосновни, от друга страна, както и съотношението между двете категории, то не дава принос към дискусията.